

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 26 kwietnia 2023 r.

Pozycja 127

POSTANOWIENIE

z dnia 1 sierpnia 2016 r.

Sygn. akt Ts 381/15

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Andrzej Wróbel – przewodniczący i sprawozdawca
Stanisław Biernat
Zbigniew Jędrzejewski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej N.R. w sprawie zgodności:

art. 339 § 5 i art. 505 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej,

p o s t a n a w i a:

1) nadać skardze konstytucyjnej dalszy bieg w zakresie badania zgodności art. 339 § 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;

2) odmówić nadania skardze dalszego biegu w zakresie badania zgodności art. 505 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555, ze zm.) z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 24 listopada 2015 r. (data nadania) N.R. (dalej: skarżący) zakwestionował zgodność art. 339 § 5 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz.U.89.555, ze zm.; dalej: kpk) w zakresie, w jakim przepis ten pozbawia pokrzywdzonego prawa do bycia poinformowanym o skierowaniu sprawy na posiedzenie celem wydania wyroku nakazowego, o którym mowa w art. 339 § 3 pkt 7 kpk, a ponadto nie przewiduje obowiązku pouczenia pokrzywdzonego o możliwości zakończenia postępowania bez przeprowadzenia rozprawy, a tym samym konieczności wcześniejszego złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 54 § 1 kpk, z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji. Ponadto skarżący wniósł o stwierdzenie niezgodności art. 505 kpk w zakresie, w jakim przepis ten pozbawia pokrzywdzonego prawa do otrzymania odpisu wyroku nakazowego, z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 2 Konstytucji.

Skarga konstytucyjna została wniesiona na podstawie następującego stanu faktycznego. Skarżący 19 grudnia 2014 r. został zawiadomiony o przesłaniu aktu oskarżenia do Sądu Rejonowego w P. – Wydział V Karny wraz z pouczeniem, że pokrzywdzony aż do czasu rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej może złożyć oświadczenie, że będzie działał w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Skarżący czekał na wyznaczenie daty rozprawy, na której zamierzał złożyć oświadczenie o zamiarze działania w charakterze oskarżyciela posiłkowego. W dniu 16 lutego 2015 r. Sąd Rejonowy w P. – V Wydział Karny wydał wyrok nakazowy, uznając winę oskarżonego i wymierzając mu karę. Pokrzywdzony dopiero 30 marca 2015 r. uzyskał informację o wydaniu wyroku nakazowego. Tym samym został skutecznie pozbawiony możliwości skorzystania z uprawnień przewidzianych w art. 54 § 1 kpk. W dniu 2 kwietnia 2015 r. skarżący złożył wniosek o przywrócenie terminu do złożenia sprzeciwu od wyroku nakazowego wraz z oświadczeniem, że chciałby przystąpić i działać w sprawie w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Sąd Rejonowy w P. – V Wydział Karny postanowieniem z 10 kwietnia 2015 r. (sprawa [...]) orzekł, że skarżący nie może brać udziału w postępowaniu w charakterze oskarżyciela posiłkowego, ponieważ sprawa została już prawomocnie zakończona. W kolejnym postanowieniu wydanym 10 kwietnia 2015 r. (sprawa [...]) Sąd Rejonowy w P. – V Wydział Karny odmówił przywrócenia terminu do wniesienia sprzeciwu od wyroku nakazowego, z tego powodu, że skarżący nie jest stroną postępowania, a tylko strona może żądać przywrócenia terminu. Po rozpoznaniu zażalenia wniesionego na powyższe orzeczenie Sąd Okręgowy w W. – Wydział X Odwoławczy postanowieniem z 17 sierpnia 2015 r. (sprawa [...]) utrzymał w mocy zaskarżone rozstrzygnięcie, wskazując, że prawo do wniesienia sprzeciwu od wyroku nakazowego nie przysługuje pokrzywdzonemu, o ile nie uzyskał on do czasu wydania wyroku nakazowego statusu oskarżyciela posiłkowego.

Z wydaniem wskazanych powyżej rozstrzygnięć skarżący wiąże naruszenie prawa do sądu, o którym mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji. W uzasadnieniu postawionego zarzutu odwołuje się do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 30 września 2014 r. (sprawa SK 22/13), w którym Trybunał orzekł o niekonstytucyjności art. 339 § 5 w zw. z art. 54 § 1 kpk w zakresie, w jakim regulacja ta nie zapewnia pokrzywdzonemu możliwości wzięcia udziału w posiedzeniach sądu dotyczących umorzenia postępowania przed rozprawą, o których mowa w art. 339 § 3 pkt 1 kpk. W wyroku Trybunał potwierdził konieczność ochrony interesu pokrzywdzonego w postępowaniu karnym, w tym prawa do przystąpienia do procesu w charakterze strony. Zdaniem skarżącego obecny kształt przepisów procedury karnej skutecznie pozbawia pokrzywdzonego możliwości skorzystania z dobrodziejstwa prawa do informacji o przebiegu sprawy, a przez to możliwości podjęcia decyzji co do przystąpienia do sprawy w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Skarżący podkreśla, że po uzyskaniu informacji o wniesieniu aktu oskarżenia pozostawał w przekonaniu o przysługującym mu do rozpoczęcia przewodu sądowego na rozprawie głównej prawie do przystąpienia do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego. Ponieważ sprawa została skierowana do rozpoznania w trybie postępowania nakazowego, o czym skarżący nie został poinformowany, i rozpoznana w tym trybie, doszło *de facto* do pozbawienia skarżącego przysługującego mu prawa. Uniemożliwienie pokrzywdzonemu przystąpienia do procesu w charakterze oskarżyciela posiłkowego automatycznie prowadzi do niemożności wniesienia przez niego sprzeciwu od rozstrzygnięcia wydanego w trybie nakazowym, ponieważ prawo to przysługuje wyłącznie stronie, którą to pokrzywdzony nie jest. Takie ograniczenie praw pokrzywdzonego przez zaskarżone przepisy uzasadnia twierdzenie o naruszeniu prawa do sądu, o którym mowa w art. 45 ust. 1 Konstytucji.

Zarządzeniem z 11 stycznia 2016 r. sędzia TK wezwał skarżącego do uzupełnienia braków wniesionej skargi konstytucyjnej, m.in. przez dokładne określenie sposobu, w jaki zaskarżony art. 505 kpk naruszył przysługujące skarżącemu konstytucyjne prawo do sądu.

W piśmie nadesłanym w celu uzupełnienia braków skarżący wykazał, że art. 505 kpk narusza prawo do rzetelnego postępowania sądowego, gdyż w nieuzasadniony sposób ogranicza krąg osób uprawnionych do otrzymania odpisu wyroku nakazowego; w przepisie pominięto pokrzywdzonego. Na skutek tego pokrzywdzony zostaje skutecznie pozbawiony możliwości złożenia sprzeciwu od wyroku nakazowego, a tym samym zainicjowania postępowania sądowego, w toku którego możliwe byłoby przeprowadzenie dowodów.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej jest ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekły ostatecznie o wolnościach lub prawach albo o obowiązkach skarżącego określonych w Konstytucji. Na etapie wstępnej kontroli Trybunał Konstytucyjny bada, czy skarga spełnia przesłanki, o których mowa w przywołanym przepisie Konstytucji, oraz wymagania, o których stanowią art. 60 i art. 64-66 ustawy z dnia 25 czerwca 2015 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz.U.2016.293; dalej: ustawa o TK), a także to, czy nie zachodzą okoliczności przewidziane w art. 77 ust. 3 tej ustawy.

2. W ocenie Trybunału skarga konstytucyjna w zakresie dotyczącym art. 339 § 5 kpk spełnia wymagania formalne wynikające z art. 79 ust. 1 Konstytucji oraz art. 60, art. 64-66 ustawy o TK, a ponadto nie zachodzą przesłanki wskazane w art. 77 ust. 3 ustawy o TK.

2.1. Jak ustalił Trybunał, skargę konstytucyjną złożył w imieniu skarżącego adwokat, który przedstawił stosowne pełnomocnictwo.

2.2. Skarżący wyczerpał przysługującą mu drogę prawną, ponieważ postanowienie Sądu Okręgowego w W. – Wydział X Odwoławczy z 17 sierpnia 2015 r. (sprawa [...]) jest prawomocne i nie przysługują od niego żadne zwyczajne środki zaskarżenia.

2.3. Trybunał stwierdza też, że skarżący dochował trzymiesięcznego terminu do wniesienia skargi zastrzeżonego w art. 64 ustawy o TK. Postanowienie Sądu Okręgowego w W. – X Wydział Karny Odwoławczy (sprawa [...]) zostało bowiem doręczone 26 sierpnia 2015 r., a skarga została złożona 24 listopada 2015 r.

2.4. Przedmiotem wniesionej skargi skarżący uczynił art. 339 § 5 kpk, który stanowi: „Strony, obrońcy i pełnomocnicy mogą wziąć udział w posiedzeniach wymienionych w § 1 oraz w § 3 pkt 1, 2 i 6, z tym że udział prokuratora i obrońcy w posiedzeniu w przedmiocie orzeczenia środka zabezpieczającego określonego w art. 93a § 1 pkt 4 Kodeksu karnego jest obowiązkowy. Pokrzywdzony ma prawo wziąć udział w posiedzeniach wymienionych w § 3 pkt 1 i 2. Zawiadamiając pokrzywdzonego o posiedzeniu poucza się go o możliwości zakończenia postępowania bez przeprowadzenia rozprawy oraz wcześniejszego złożenia oświadczenia, o którym mowa w art. 54 § 1”. Zdaniem skarżącego naruszenie prawa do rzetelnej procedury wynika z braku nałożenia przez zaskarżony przepis obowiązku poinformowania pokrzywdzonego o skierowaniu sprawy na posiedzenie celem wydania wyroku nakazowego. Tym samym nie ma on możliwości skorzystania z przewidzianego w art. 54 § 1 kpk prawa do przyłączenia się do postępowania w charakterze oskarżyciela posiłkowego, a w dalszej kolejności wniesienia sprzeciwu od wyroku nakazowego.

2.5. W ocenie Trybunału w zakresie art. 339 § 5 kpk skarżący prawidłowo określił przedmiot kontroli (art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK), wskazał, które konstytucyjne prawa

i w jaki sposób zostały – jego zdaniem – naruszone (art. 65 ust. 1 pkt 2 ustawy o TK), a także należycie uzasadnił sformułowane w skardze zarzuty (art. 65 ust. 1 pkt 3 ustawy o TK).

2.6. Skoro złożona skarga, w zakresie, w jakim przedmiotem zaskarżenia jest art. 339 § 5 kpk, spełnia wymagania przewidziane w ustawie o TK, a nie zachodzą okoliczności określone w art. 77 ust. 3 ustawy o TK, to – na podstawie art. 77 ust. 5 tej ustawy – zasadne było nadanie jej w tym zakresie dalszego biegu.

3. Skarga konstytucyjna w zakresie dotyczącym art. 505 kpk nie spełnia wymogów formalnych, co przesądza o konieczności odmowy nadania jej dalszego biegu.

3.1. Jednym z warunków dopuszczalności wystąpienia ze skargą konstytucyjną – wynikającym zarówno z art. 79 ust. 1 Konstytucji, jak i art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK – jest uczynienie jej przedmiotem przepisów wykazujących dwojaką kwalifikację. Po pierwsze, powinny one stanowić podstawę prawną ostatecznego orzeczenia wydanego w sprawie skarżącego przez sąd lub organ administracji publicznej. Po drugie, przepisy te stanowić powinny źródło naruszenia konstytucyjnych praw skarżącego; ten zaś jest zobligowany do sprecyzowania sposobu takiego naruszenia.

3.2. Zgodnie z art. 505 kpk: „Odpis wyroku nakazowego doręcza się oskarżycielowi, a oskarżonemu i jego obrońcy – wraz z odpisem aktu oskarżenia. W każdym wypadku odpis tego wyroku doręcza się prokuratorowi. Wraz z odpisem wyroku doręczyć należy pouczenie przytaczające przepisy o prawie, terminie i sposobie wniesienia sprzeciwu oraz skutkach jego niewniesienia”. Zdaniem skarżącego naruszenie prawa do rzetelnego procesu ma także źródło w treści przytoczonej regulacji, ponieważ uniemożliwiła mu ona wniesienie sprzeciwu od wyroku nakazowego, co pozwoliłoby na rozpoznanie sprawy na rozprawie i przeprowadzenie postępowania dowodowego. Tak sformułowany zarzut nie znajduje uzasadnienia w treści wydanych w sprawie rozstrzygnięć. Możliwość wniesienia sprzeciwu zgodnie z art. 506 kpk przysługuje tylko oskarżonemu i oskarżycielowi. Skarżącemu przysługiwałoby to prawo, gdyby przed wydaniem wyroku nakazowego wstąpił w prawa oskarżyciela posiłkowego. Moment wydania wyroku nakazowego jest bowiem – jak wskazuje sąd II instancji w uzasadnieniu swojego rozstrzygnięcia – momentem, do którego uzyskanie przez pokrzywdzonego statusu oskarżyciela posiłkowego umożliwiałoby mu wniesienie sprzeciwu. W tym kontekście nie ma znaczenia okoliczność, że skarżącemu na podstawie zaskarżonej regulacji nie doręczono wyroku nakazowego; jego doręczenie nie oznaczałoby bowiem możliwości wniesienia przez niego sprzeciwu.

3.3. W związku z powyższym – na podstawie art. 77 ust. 3 w zw. z art. 65 ust. 1 pkt 1 ustawy o TK – Trybunał Konstytucyjny odmówił nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu w zakresie dotyczącym art. 505 kpk.